

*Український літопис.* 2024. №4. С.18-26. URL: <https://ukrlitopus.com.ua/index.php/ukrlitopus/article/view/2786-8583-2024-4-18-26> (дата звернення: 13.04.2025)

4. Кравець Л. Адаптація системи функцій українських бібліотек в умовах воєнного стану Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2023 р. Вип. 68. С. 150-159. URL: <https://surl.li/tqzwis> (дата звернення: 14.04.2025)
5. Сисова Ю. В. Бібліотечний фандрайзинг під час війни: актуальні проблеми та шляхи їх вирішення. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2022 р. № 4. С. 30-34. URL: <https://surl.li/aywjic> (дата звернення: 14.04.2025)
6. КЗ «Публічна бібліотека Заводської міської ради»: Фейсбук сторінки. URL 1: <https://surl.li/bubrvt> URL 2: <https://surl.li/cqyeam> (дата звернення: 13.04.2025).

**Тарас Кульчицький,**  
*доктор філософії, Ph.D в галузі права,  
старший викладач кафедри кібербезпеки  
Тернопільського національного технічного  
університету імені Івана Пулюя*

**Степан Ганджа,**  
*здобувач третього (освітньо-наукового)  
рівня вищої освіти,  
спеціальності 231 Соціальна робота,  
Тернопільського національного педагогічного  
університету імені Володимира Гнатюка*

## **ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ КРИЗИ**

*У статті розглядаються основи соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в умовах сучасного кризового становища, аналізується проблеми дослідження питання ВПО у різних наукових галузях, висвітлюється практика забезпечення внутрішньо переміщених осіб в умовах кризи, наголошується на проблемах та викликах соціального забезпечення ВПО на сучасному етапі.*

**Ключові слова:** *внутрішньо переміщені особи (ВПО), соціальне забезпечення, соціальна підтримка, умови кризи.*

**Постановка проблеми.** Основи соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в умовах кризи є надзвичайно важливим питанням, особливо в контексті триваючої війни в Україні. Соціальне забезпечення ВПО має на меті забезпечити їхні базові потреби, захистити їхні права та сприяти їхній інтеграції в нові громади. При цьому практика соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні є багаторівневою та включає зусилля державних органів, місцевої влади, міжнародних організацій та громадського сектору. Зазначимо, що основні напрямки та інструменти соціального забезпечення ВПО в умовах ризи охоплюють: державну фінансову допомогу, забезпечення житлом, медичне обслуговування, освітні послуги, працевлаштування, юридичну допомогу та гуманітарну допомогу [2].

**Виклад основного матеріалу.** Проблему соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні вивчали чимало українських та зарубіжних науковців, представляючи різні галузі знань: право, соціологію, економіку, психологію, соціальну роботу та інші. Їхні дослідження охоплюють різні аспекти життя ВПО, включаючи правовий статус, соціально-економічні потреби, психологічні проблеми, питання інтеграції та, безпосередньо, соціальне забезпечення. Вивчивши різнопланові наукові дослідження з проблеми соціального забезпечення ВПО можемо зазначити, що існує не вагома кількість досліджень присвячених досліджуваному питанню, зокрема відмітимо, що у *сфері права* проблему досліджували: Б. Захаров (права ВПО), Т. Кульчицький (соціальний захист ВПО), І. Аракелова, О. Балуєва (проблеми дискримінації ВПО), Т. Цимбалістий, А. Блащак, І. Каліущенко (правовий статус ВПО та міжнародно-правові стандарти їх забезпечення), С. Чехович, І. Беззуб (аспекти правового статусу ВПО); у *сфері соціології та соціальної роботи*: О. Міхеєва, В. Середа (адаптацію ВПО), Н. Мазіна, Н. Скок (соціальну адаптацію ВПО); Т. Семигіна, О. Рассказова, Г. Слосанська, І. Попович, М. Скочко, К. Чупіна (соціальну реабілітацію та адаптацію ВПО), А. Ібрагімова, Н. Шуклінова (загальні питання ВПО), Ю. Бриндіков (соціальний захист ВПО), Н. Авдєєва, С. Булеца, Т. Доронюк, О. Перепелюкова, А. Солодько (соціальної захист та допомогу ВПО); у *сфері економіки*: Ю. Кульчицький досліджував (шляхи забезпечення зайнятості ВПО), І. Амоша, В. П. Антонюк аналізували (економічні аспекти проблем

ВПО); *у сфері психології*: Е. Михлюк, І. Логовський вивчали (вимушену міграцію як кризову ситуацію).

Серед зарубіжних науковців проблемам внутрішньо переміщених осіб свої дослідження присвячували: Г. Гудвін-Гілл, Р. Дженнінгс, М. Ніколайчук (конкретизували поняття «вимушено переміщені особи»); Р. Редфілд, Р. Лінтон, М. Герсковіц (вивчали психологічний вплив примусового переміщення); Д. Райян, Б. Дуллей, С. Бенсон (досліджували постміграційну адаптацію та психологічний стан біженців). Цей перелік досліджень не є вичерпним, і багато інших науковців також зробили свій внесок у дослідження різних аспектів соціального захисту та забезпечення проблем ВПО, а їх праці є важливим підґрунтям для розробки ефективної політики соціального забезпечення та підтримки внутрішньо переміщених осіб в умовах кризи та після її завершення.

Слід зазначити, що дослідження сучасних науковців охоплюють широкий спектр питань, включаючи: аналіз законодавства та нормативно-правового регулювання соціального забезпечення ВПО; вивчення потреб та проблем ВПО у різних сферах життя (житло, працевлаштування, охорона здоров'я, освіта, соціальна допомога); дослідження психологічного стану та соціально-психологічної адаптації ВПО; аналіз ефективності існуючих програм соціальної підтримки та розробка рекомендацій щодо їх удосконалення; вивчення міжнародного досвіду соціального забезпечення ВПО; дослідження питань інтеграції ВПО в нові громади [1].

Аналіз основних досліджень надав можливість конкретизувати основні аспекти соціального забезпечення ВПО в умовах кризи, до них ми відносимо:

1) нормативно-правову базу: Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», Постанови Кабінету Міністрів України, Міжнародні конвенції та стандарти [3];

2) основні види соціальної допомоги: щомісячну адресну допомогу на проживання, житлову допомогу, медичну допомогу, освітні послуги, допомогу у працевлаштуванні, гуманітарну допомогу, пенсійне забезпечення, соціальні послуги;

3) основи соціального забезпечення в умовах кризи: захист прав та свобод, задоволення базових потреб, соціальна адаптація та інтеграція [4].

У контексті кризи, особливо збройної агресії, соціальне забезпечення ВПО набуває особливої гостроти та важливості. Воно стає не просто питанням підтримки, а часто питанням виживання та збереження людської

гідності. Ефективна система соціального забезпечення допомагає ВПО подолати складний період переміщення, відновити своє життя та інтегруватися в нове суспільство, сприяючи таким чином стабільності та розвитку країни в цілому. Вагомими особливостями соціального забезпечення ВПО в умовах кризи є: зростання кількості ВПО, так як кризові ситуації, такі як збройні конфлікти, призводять до значного збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, що створює додаткове навантаження на систему соціального забезпечення; обмежені ресурси, тому що в умовах кризи державні та місцеві бюджети можуть бути обмежені, що ускладнює забезпечення всіх потреб ВПО; логістичні труднощі, адже доставка гуманітарної допомоги та надання послуг можуть бути ускладнені через бойові дії або інші надзвичайні обставини; психологічні наслідки, так як ВПО часто зазнають значних психологічних травм, що потребує надання спеціалізованої психологічної допомоги; інтеграція в нові громади, що є важливим аспектом є сприяння соціальній адаптації та інтеграції ВПО в нових місцях проживання [5].

**Висновки.** В умовах триваючої кризи в Україні питання соціального забезпечення ВПО залишається одним із пріоритетних завдань держави та суспільства. Ефективна система соціального забезпечення є ключовим фактором для підтримки гідного рівня життя ВПО, захисту їхніх прав та сприяння їхній успішній інтеграції в нові громади. При цьому, практика соціального забезпечення ВПО в Україні постійно розвивається та адаптується до нових викликів, але незважаючи на значні зусилля, спрямовані на підтримку внутрішньо переміщених осіб, залишається низка проблем, які потребують подальшого вирішення для забезпечення їхніх прав та гідного рівня життя.

### Список використаних джерел

1. Кульчицький Т. Р. Нормативно-правове забезпечення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб. *Журнал Київського університету ринкових відносин: економіка, бізнес-адміністрування, право*. 2018. № 4 (4). С.348-358.

2. Петришин Л. Й. Основні аспекти соціальної роботи з внутрішньо переміщеними особами у громаді. Соціальна робота з різними категоріями населення у територіальній громаді: українські реалії та міжнародний досвід: колективна монографія . Тернопіль: Осадца Ю.В., 2018. 221 с./ С. 127-145.

3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 р. № 1706-VII: станом на 30 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>. (дата звернення: 25.02.2025).

4. Стратегія інтеграції внутрішніх переміщених осіб та впровадження довгострокових рішень щодо внутрішнього переміщення не період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 лист. 2017 р. № 909-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/909-2017-p#Text> (дата звернення: 20.12.2024).

5. Наливайко І. Роль держави у забезпеченні соціальних стандартів та гарантій: теоретико-правові аспекти та світовий досвід. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2023. № 2. С. 151–155.

**Олена Купенко**

*доктор педагогічних наук, професор, доцент*

*Сумський державний університет*

*м. Суми*

## **ЖИТЛО ДЛЯ ЛЮДИНИ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ: ВНЕСОК РІЗНИХ СУБ'ЄКТІВ**

*Розглянуто різні сценарії посткризового поселення, а також варіанти гуманітарної допомоги за цими сценаріями. Окреслено види діяльності Глобального кластеру з питань житла. На фоні інфраструктурних рішень підкреслено рішення щодо розвитку спільнот людей за місцем проживання.*

**Ключові слова:** *житло, поселення, непереміщене населення, переміщене населення, відповідальність орендарів, співпраця, демократія.*

У другий половині XIX століття Октавія Хілл працювала в бідних районах Лондона. Вона опікувалася нужденними та безробітними, які жили в холодних і сирих оселях. Житло було її головною турботою. Хілл вважала, що світлий і доглянутий дім, яким би маленьким він не був, і сусіди, які піклуються один про одного – є однією з головних потреб людини. Житло було основним фокусом її роботи, а також навколишній громадський простір – облаштування садів, створення ігрових майданчиків для дітей, організація вихідних та вечорів для жінок і людей похилого віку. Все це